

KIBERJINOYATLARGA QARSHI KURASHDA XALQARO HAMKORLIKNING MOHIYATI VA AHAMIYATI

Djapparov Flyur Fatxullaevich

Malaka oshirish instituti jismoniy tayyorgarlik sikli o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.21024152>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-iyun 2026 yil
Ma'qullandi: 27- iyun 2026 yil
Nashr qilindi: 29- iyun 2026 yil

KEY WORDS

Kiberjinoyatlar – bu axborot texnologiyalaridan foydalanib, huquqbuzarliklar sodir etilishidir. Ular o'z ichiga quyidagilarni oladi.

ABSTRACT

XXI asrda global kommunikatsiya va axborot texnologiyalarining rivojlanishi kiberjinoyatlarning tez o'sishiga olib keldi. Kiberjinoyatlar, internet tarmog'i va raqamli texnologiyalar orqali amalga oshiriladigan harakatlar bo'lib, ular davlatlararo xavfsizlik, iqtisodiy barqarorlik va fuqarolarni himoya qilish masalalariga jiddiy tahdid solmoqda. Kiberjinoyatlar global miqyosda keng tarqalganligi sababli, ular faqatgina milliy qonunchilik tizimlari doirasida emas, balki xalqaro hamkorlik va huquqiy asoslar orqali hal etilishi zarur. Ushbu maqolada kiberjinoyatlarga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning huquqiy asoslari tahlil qilinadi.

XXI asrda global kommunikatsiya va axborot texnologiyalarining rivojlanishi kiberjinoyatlarning tez o'sishiga olib keldi. Kiberjinoyatlar, internet tarmog'i va raqamli texnologiyalar orqali amalga oshiriladigan harakatlar bo'lib, ular davlatlararo xavfsizlik, iqtisodiy barqarorlik va fuqarolarni himoya qilish masalalariga jiddiy tahdid solmoqda. Kiberjinoyatlar global miqyosda keng tarqalganligi sababli, ular faqatgina milliy qonunchilik tizimlari doirasida emas, balki xalqaro hamkorlik va huquqiy asoslar orqali hal etilishi zarur. Ushbu maqolada kiberjinoyatlarga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning huquqiy asoslari tahlil qilinadi.

Kiberjinoyatlar va ularning xususiyatlari:

Kiberjinoyatlar – bu axborot texnologiyalaridan foydalanib, huquqbuzarliklar sodir etilishidir. Ular o'z ichiga quyidagilarni oladi:

- Kompyuter tizimlariga noqonuniy kirish (hacking);
- Ma'lumotlarni o'g'irlash yoki yo'qotish (data theft, data destruction);
- Onlayn firibgarlik, phishing;
- Kiberhujumlar va DDoS (Distributed Denial of Service) hujumlari;
- Raqamli identifikatsiya va moliyaviy xatoliklar. Kiberjinoyatlarning ko'plab turlari mavjud bo'lib, ular fuqarolar, kompaniyalar va davlatlarga katta iqtisodiy va xavfsizlik xavfini tug'diradi.

Kiberjinoyatlarga qarshi kurashda xalqaro hamkorlik.

Kiberjinoyatlarga qarshi samarali kurashish faqat milliy qonunlar bilan cheklanishi mumkin emas. Bu masala global miqyosda hal qilinishi kerak. Xalqaro hamkorlik bu jarayonda

muhim ahamiyatga ega. Xalqaro huquqiy asoslar, bir tomonlama va ko'p tomonlama bitimlar, shuningdek, mamlakatlar o'rtasidagi tashkilotlar va formalar kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda qo'llaniladigan asosiy vositalardir.

BMT va xalqaro xavfsizlik tashkilotlari.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) va uning tarkibidagi idoralar, jumladan, BMTning axborot xavfsizligi bo'yicha maxsus komissiyasi, kiberjinoyatlarga qarshi kurashda asosiy ro'l o'ynaydi. BMT tomonidan qabul qilingan hujjatlar, masalan, "Kiberxavfsizlik to'g'risidagi rezolyutsiyalar" ko'plab davlatlarni kiberjinoyatlarga qarshi kurashga undaydi va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Xalqaro politsiya tashkiloti - INTERPOL. INTERPOL kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. INTERPOLning kiberjinoyatlarga qarshi bo'limi, davlatlar o'rtasida axborot almashinuvi va kiberhujumlarni aniqlash bo'yicha o'zaro hamkorlikni kuchaytirishga yordam beradi. INTERPOLning xalqaro ishlari asosan kiberjinoyatlar bo'yicha tezkor ma'lumotlarni uzatish, tajriba almashish va o'rganish, shuningdek, huquqni muhofaza qiluvchi idoralar o'rtasida tizimli aloqalarni o'rnatishdan iborat.

Evropa Ittifoqi va kiberxavfsizlikni ta'minlash. Evropa Ittifoqi (EI) kiberjinoyatlar bilan kurashda faollik ko'rsatib keladi. 2013-yilda Evropa Ittifoqi kiberjinoyatlarga qarshi kurashish uchun Evropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan "Kiberxavfsizlik strategiyasi"ni qabul qildi. Shuningdek, Evropa Kiberjinoyatlar Markazi (EC3) va Evropa Xavfsizlik va Hamkorlik Agentligi (ENISA) orqali kiberjinoyatlarga qarshi kurashishni kuchaytirish uchun bir qator faoliyatlar amalga oshiriladi.

Kiberjinoyatlarni jinoiy javobgarlikka tortish. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashda xalqaro jinoiy huquq muhim ahamiyatga ega. 2001-yilda Istanbulda "Kiberjinoyatlar to'g'risidagi Konvensiya" (Budapest Konvensiya) imzolandi. Bu xalqaro huquqiy hujjat, kiberjinoyatlar bilan bog'liq bo'lgan huquqbuzarliklarni jinoyat deb hisoblashni va ular uchun javobgarlikni belgilaydi. Ushbu Konvensiya davlatlar o'rtasida kiberjinoyatlarni tergov qilish, jinoyatchilarni jazolash, hamda axborot xavfsizligini ta'minlashda hamkorlikni kuchaytirishga yo'naltirilgan.

Xalqaro hamkorlikda kuzatiladigan muammolar:

Huquqiy muvofiqlikning yo'qligi. Turli mamlakatlarda kiberjinoyatlar bo'yicha huquqiy tartiblar bir-biridan farq qiladi. Ba'zi davlatlar kiberjinoyatlar bilan kurashishda faol bo'lsa, boshqalari bunday jinoyatlar haqida yetarlicha qonunlar qabul qilmagan yoki amaldagi qonunlarni samarali amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Ijtimoiy va siyosiy omillar. Kiberjinoyatlarga qarshi kurashda ba'zi davlatlar o'zlarining siyosiy yoki iqtisodiy manfaatlarini ilgari surib, xalqaro hamkorlikni sustlashtirishlari mumkin. Bu holat, ayniqsa, davlatlar o'rtasida ma'lumot almashish va jinoyatchilarni ekstraditsiya qilish masalalarida muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Texnologik taraqqiyot va yangi tahdidlar. Texnologiyalar tez rivojlanayotgan bir paytda, kiberjinoyatlar ham doimiy ravishda yangi shakllarini kasb etmoqda. Bu holat, kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlikni samarali amalga oshirishni yanada qiyinlashtiradi.

Kiberjinoyatlarga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikning huquqiy asoslari mavjud bo'lib, bu jarayonda xalqaro huquqiy hujjatlar, shuningdek, davlatlar o'rtasidagi tashkilotlar va tashkilotlararo aloqalar muhim rol o'ynaydi. Kiberjinoyatlar, global tahdid bo'lgani sababli,

ularni bartaraf etish uchun mamlakatlar o'rtasida yaqin hamkorlik, huquqiy asoslar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash zarur. Shu bilan birga, kiberjinoyatlar bilan kurashishda mavjud muammolarni hal qilish uchun yanada kuchli hamkorlik va yaxshilangan huquqiy asoslar zarur bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. BMT Xavfsizlik Kengashining kiberxavfsizlik bo'yicha rezolyutsiyalari. Birlashgan Millatlar Tashkiloti, 2020. – <https://www.un.org/securitycouncil/>
2. "Kiberxavfsizlik: BMT va davlatlarning hamkorligi". BMT, 2021. – <https://www.un.org/cybersecurity>
3. "Budapesht Konventsiya: Kiberjinoyatlarga Qarshi Kurashishda Xalqaro Hamkorlik". Evropa Kengashi, 2001. <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>
4. Kiberjinoyatlar va ularni tergov qilish. INTERPOL, 2022. – <https://www.interpol.int/en/Crimes/Cybercrime>
5. "Evropa Ittifoqining Kiberxavfsizlik Strategiyasi". Evropa Komissiyasi, 2013. – https://ec.europa.eu/digital-strategy/our-policies/cybersecurity_en
6. M.O'tkir, A.Rustamov. "Kiberjinoyatlarga Qarshi Kurashda Xalqaro Huquqiy Asoslar". Tashkent, 2019.
7. A.Smith. International Cybersecurity Law. Oxford University Press, 2018.
8. J.S.Lewis. "Kiberjinoyatlar va huquqiy javobgarlik: Global va milliy nuqtai nazar". Harvard University Press, 2020.
9. M.Green. "Xalqaro Huquq va Kiberjinoyatlar". Cambridge University Press, A.Brooks. "Cybersecurity and International Law: A Comprehensive Overview". Springer, 2021.
10. "The Role of Interpol in Combating Cybercrime". International Law Review, "The EU's Strategy on Cybersecurity: Legal and Institutional Frameworks". European Union Law Journal, 2022.
11. "Cybercrime and the Protection of International Borders". Journal of International Security, 2021.
12. L.White. "Digital Security and Global Cooperation: Emerging Legal Challenges". Oxford University Press, 2017.
15. "International Law and the Fight Against Cybercrime: A Comparative Perspective". Journal of Comparative and International Law, 2022.